

Helsingissä

5.6.2007

Yhteinen iltapäivä -ryhmittymän kannanotto

Sisällys

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan lainsäädännön toimivuuden selvitys	2
1. Nykytilanne	2
2. Aamu- ja iltapäivätoiminnan lainsäädännöstä selvitettävät asiat.....	3
Lasten ja nuorten koulupäivän jälkeisen toiminnan kehittäminen	7

Kannanoton on laatinut **Yhteinen Iltapäivä -ryhmittymä**.

Epävirallisessa aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä muita koululaisten koulupäivän jälkeisen toiminnan asioita pohtivassa ryhmittymässä on mukana useiden tahojen iltapäivätoiminnan asiantuntija.

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan lainsäädännön toimivuuden selvitys

Hallitusohjelma

Matti Vanhasen II hallitusohjelmassa todetaan, että koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan lainsäädännön toimivuus, toiminnan laatu ja muutostarpeet arvioidaan. Lisäksi ohjelmassa todetaan, että yksityisen ja kolmannen sektorin palvelutuottajien mahdollisuuksia tuottaa iltapäivätoimintaa edistetään.

1. Nykytilanne

1.1 Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa koskevaa lainsäädäntö tuli voimaan 1.8.2004. Toiminnasta säädetään perusopetuslaissa. Opetushallitus on vahvistanut koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan henkilöstön kelpoisuuksista säädetään opetustoimen henkilöstön kelpoisuusehdoissa. Kelpoisuusehdoissa on poikkeussääntö heinäkuun 2009 loppuun asti.

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on antaa lapselle mahdollisuus turvalliseen yhdessäoloon, lepoon ja harrastuksiin. Tavoitteena on lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen. Päämääränä on edistää lasten hyvinvointia ja ennaltaehkäistä syrjäytymistä. Toiminnan tarkoituksena on tukea koulun ja kodin kasvatus-työtä.

Päättyessään aamu- ja iltapäivätoimintaa koskevista säädöksistä eduskunta edellytti, että hallitus seuraa aamu- ja iltapäivätoiminnan laajuuden, laadun ja palvelutarjonnan monipuolisuuden kehittymistä sekä lain vaikutuksia palvelun rahoitukseen ja hintaan ja antaa asiasta selvityksen sivistysvaliokunnalle keväällä 2006.

Sivistysvaliokunta käsitteli selvitystä valtioneuvoston koulutuspoliittisen selonteon yhteydessä. Lausunnossaan koulutuspoliittisesta selonteosta sivistysvaliokunta edellytti, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin siten, että pienten koululaisten aamu- ja iltapäivähoitoa laajennetaan siten, että kaikilla hoitoa tarvitsevilla on mahdollisuus saada aamu- ja iltapäivähoitopaikka. Samassa yhteydessä on selvitettävä mahdollisuudet aamu- ja iltapäivähoidon maksujen yhtenäistämiseen päivähoitomaksujen tyyppisesti.

1.2 Kunta päättää toiminnan järjestämisestä

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen on kunnille vapaaehtoista. Jos kunta järjestää perusopetuslaissa tarkoitettua aamu- ja iltapäivätoimintaa, se saa toimintaan valtionosuutta. Kunta päättää itse, missä laajuudessa toimintaa tarjoaa. Valtionosuuden saamisen edellytyksenä on, että toimintaa järjestetään ensimmäisen ja toisen vuosiluokan oppilaille sekä muiden peruskoulun vuosiluokkien osalta erityisopetukseen otetuille tai siirretyille oppilaille.

Valtionosuuteen oikeuttavaa koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa tulee nykyisellään tarjota joko 570 tai 760 tuntia koulun työvuoden aikana kullekin toimintaan osallistuvalla lapsella. Aamu- ja iltapäivätoiminnan kuukausimaksu on kolmen päivittäisen toimintatunnin (570 h työvuodessa) osalta 60 euroa ja neljän päivittäisen toiminta-

tunnin (760 h työvuodessa) tunnin osalta 80 euroa. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa lapsille on tarjottava välipala, ja toiminnassa tapahtunut tapaturman hoito on maksutonta.

Kunta voi järjestää koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa taikka hankkia palvelut muulta julkiselta tai yksityiseltä palvelun tuottajalta. Kunta voi hankkia palvelut myös antamalla tähän tarkoitukseen avustusta palvelun tuottajalle. Kunta on kuitenkin aina vastuussa siitä, että toiminta on lainmukaisesti järjestettyä. Kunta päättää toiminnan hallinnosta ja koordinoinnista ja toiminnan vastuuviranomaisista.

Aamu- ja iltapäivätoimintaan haetaan kunnan edellyttämällä tavalla. Kunnan on tehtävä päätös lapsen ottamisesta aamu- ja iltapäivätoimintaan. Kunnan on myös hyväksyttävä aamu- ja iltapäivätoimintaa varten toimintasuunnitelma. Toimintasuunnitelman tarkoituksena on selkiyttää aamu- ja iltapäivätoiminnan paikallista järjestämistä ja kehittämistä sekä lisätä toiminnan pitkäjänteistä suunnittelua.

Opetushallitus ylläpitää parhaillaan aamu- ja iltapäivätoiminnan kehittämisverkostoa. Opetushallitus on laatinut kunnille valmiiksi lomakkeita aamu- ja iltapäivätoiminnan laadun arviointiin ja hakumenetelmien yhtenäistämiseen. Opetushallitus järjestää myös toiminnan kehittämiseen ja järjestämiseen liittyvää koulutusta.

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestetään lähes jokaisessa kunnassa. Toiminnan piirissä on noin 42 000 lasta.

2. Aamu- ja iltapäivätoiminnan lainsäädännöstä selvitettävät asiat

Eduskunta edellytti aamu- ja iltapäivätoimintaa koskevia säännöksiä päättäessään, että hallitus seuraa aamu- ja iltapäivätoiminnan laajuuden, laadun sekä palvelutarjonnan monipuolisuuden kehittymistä. Lisäksi eduskunta edellytti, että hallitus seuraa lain vaikutuksia palvelun rahoitukseen ja hintaan ja antaa asiasta selvityksen¹ keväällä 2006. Selvityksessä oli puutteita.

2.1 Lainsäädännön toimivuuden arvioinnin periaatteista

Aamu- ja iltapäivätoiminnan lainsäädännön toimivuutta arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota seikkoihin, joilla varmistetaan, että arvioinnin tulokset antavat luotettavan ja selkeän kuvan aamu- ja iltapäivätoiminnan lainsäädännön toimivuudesta ja kehittämistarpeista sekä selvittävät syitä, miksi toiminta ei ole asetettujen tavoitteiden laajuista.

Selvityksen tekemisessä huomioitavia seikkoja ovat:

Aamu- ja iltapäivätoiminnan selvityksen tulee tehdä toteuttajatahon ulkopuolisen tahon.

Selvityksen tulee sisältää täydelliset tiedot selvityksen toteutuksesta selvityksen pätevyiden arvioimiseksi.

¹ Selvitys eduskunnan sivistysvaliokunnalle aamu- ja iltapäivätoiminnan laajuuden, laadun sekä palvelutarjonnan monipuolisuuden kehittymisestä sekä lain vaikutuksista palvelun rahoitukseen ja hintaan. 2006.

Selvityksessä on käytettävä monipuolisesti metodeita, jotka parhaiten tukevat kunkin asian selvittämistä.

Toiminnan arvioinnissa tulee hyödyntää myös muiden kuin toimintaa toteuttavien tai siihen osallistuvien näkemystä, muun muassa

- *Toiminnan riittävydestä, maksuista jne. tulee kysyä kaikilta kohderyhmään kuuluvilta vanhemmilta. Myös vanhemmilta, joiden lapset eivät ole toiminnassa mukana.*
- *Toiminnan hallinnollisesta toimivuudesta pitää kysyä hallinnon eri tasojen toimijoilta ja yhteistyötahoilta.*

2.2 Tavoitteet ja perusteet, palvelujen laatu

Valtakunnallisesti Opetushallituksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet määrittävät lain mukaisen toiminnan tavoitteet ja sisällön. Aamu- ja iltapäivätoiminnan yleisenä tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja terveyttä sekä luoda pohja hyvälle kasvulle. Lisäksi tavoitteiksi on määritelty kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen, tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen tukeminen, eettisen kasvun tukeminen sekä osallisuuden edistäminen, tasa-arvon lisääminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen.

Vertailukelpoisuuden vuoksi tarvittavien palvelujen laajuutta tulee selvittää samoilla mittareilla kuin säädäntöä valmisteltaessa.

Perusteet tulee avata ja selvittää niiden ajanmukaisuutta ja tarvetta mahdollisiin lisäyksiin sekä tarvetta konkreettisempaan strukturointiin.

On selvittävä vanhempien ja koulun opetushenkilöstön näkökulmasta, miten toiminta tukee kodin ja koulun kasvatustyötä.

On selvittävä, miten osallisuutta aamu- ja iltapäivätoiminnassa voisi kehittää ja tarvitsevatko ohjaajat tukea osallisuuden toteuttamiseen.

On selvittävä toiminnan vaikutus syrjäytymisen ehkäisyyn sekä miten koulujen oppilashuoltoryhmät ovat osallistuneet syrjäytymisen ehkäisyyn ja mahdolliset kehittämistarpeet syrjäytymisuhan alla olevien lasten saamisessa mukaan toimintaan.

2.3 Järjestäminen ja laajuus

2.3.1 Palvelujen laajuus ja tarjonta

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaan osallistuu noin 42 000 lasta. Tämä on vain puolet siitä tavoitteesta, joka lainvalmistelun yhteydessä asetettiin.

Palvelujen laajuutta ja tarjontaa selvittäessä on tietoa kerättävä kaikilta kohderyhmään kuuluvien lasten vanhemmilta, myös niiltä vanhemmilta, joiden lapset eivät osallistu toimintaan.

On selvittävä, miksi erityisopetukseen otettujen tai siirrettyjen lasten osallistuminen aamu- ja iltapäivätoimintaan on toisena toimintavuonna vähentynyt sekä millaiset tukitoimet mahdollistavat erityisopetukseen otettujen tai siirrettyjen lasten osallistumisen aamu- ja iltapäivätoimintaan.

2.3.2 Kolmannen sektorin mahdollisuudet järjestää toimintaa

Kunta voi ostaa palvelut kolmannelta sektorilta tai tukea kolmannen sektorin toimintaa.

On selvittävää, miten avustusjärjestelmä, kilpailuttaminen ja sopimusten määräaikaisuus vaikuttavat kolmannen sektorin mahdollisuuksiin järjestää toimintaa ja kehittää sitä.

Lisäksi on selvittävää, millaisin toimenpitein kolmannen sektorin mahdollisuuksia järjestää toimintaa voidaan parantaa.

2.4 Aamu- ja iltapäivätoiminnan arviointi kuntatasolla

Kunnan tulee arvioida antamaansa tai hankkimaansa aamu- ja iltapäivätoimintaa sekä osallistua toimintansa ulkopuoliseen arviointiin.

On selvittävää, miten arviointiprosessi kunnissa etenee ja miten arvioinnin tulokset vaikuttavat toimintaan sekä millaisia tukitoimenpiteitä kunnille ja toiminnan järjestäjille tulisi kehittää toiminnan laadun kehittämiseksi ja saamiseksi laadultaan tasaisemmaksi.

2.5 Oikeus turvalliseen toimintaympäristöön

Aamu- ja iltapäivätoimintaa toteutetaan hyvin erityyppisissä tiloissa. Epäkäytännölliset tilat ja suuret ryhmät eivät mahdollista toiminnan laadukasta toteuttamista.

On selvittävää, miten ryhmien käytössä olevat tilat mahdollistavat aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteissa annettujen tavoitteiden toteutumisen.

On selvittävää, mikä on ryhmäkokojen vaihteluväli, ja kuinka paljon on suuria ryhmiä sekä miten toiminnalle asetetut tavoitteet toteutuvat suurissa ryhmissä.

2.6 Henkilöstö

2.6.1 Henkilöstön osaaminen, ammattitaito ja sitoutuneisuus

On selvittävää, onko koordinaattoreiden aamu- ja iltapäivätoimintaan käyttämä työaika (keskimäärin neljä tuntia viikossa) riittävä tehtävän hoitamiseen lain edellyttämällä tavalla.

On selvittävää, miten ohjaajien määräaikaiset työsuhteet vaikuttavat ammattitaitoisen henkilökunnan saantiin ja pysyvyyteen sekä toiminnan laatuun.

On selvittävää, tunnetaanko kunnissa aamu- ja iltapäivätoiminnan ammattitutkintoa ja palkataanko tutkinnon omaavia henkilöitä toimintaan.

On selvittävää, miten koulunkäyntiavustajan tutkinto vastaa aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajan toimenkuvaa ja vaatimuksia (joka viides vastuuhjaaja on koulunkäyntiavustaja).

2.6.2 Toiminnan hallinnointi, kuntakohtainen koordinointi ja kehittäminen

Kuntatasolla on selvitettävä, miten varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, perusopetuksen ja koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan erilainen hallinnointi ja ohjaus vaikuttavat toiminnan järjestämiseen.

2.7 Maksut

On selvitettävä toimintaan osallistuvien ja osallistumattomien lasten vanhemmilta arviot maksujen sopivuudesta.

On selvitettävä, miten hyvin perheet ovat tietoisia siitä, että maksu voidaan jättää perimättä tai sitä voidaan alentaa, mikäli huoltajan elatusvelvollisuus, toimeentuloedellytykset tai huollolliset näkökohdat huomioon ottaen siihen on syytä.

On selvitettävä, miten syrjäytymisvaarassa olevia lapsia on ohjattu toimintaan, ja milaista tukea ja neuvontaa heidän vanhemmilleen on annettu.

Lasten ja nuorten koulupäivän jälkeisen toiminnan kehittäminen

Lasten ja nuorten koulupäivän jälkeinen toiminta koostuu erilaisista toiminnoista, joita valtio rahoittaa ja ohjaa eri tavoin.

Toiminta	Luokkataso	Valtion rahoitus
Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta	1–2-lk ja erityisopetuksen 3–9-lk	Perusopetuksen valtionosuus
Koulun kerhotoiminta	1–9-lk	Perusopetuksen valtionosuus
Muiden tahojen järjestämä kerhotoiminta <ul style="list-style-type: none"> • nuorisotoimen kerhoavustus • liikuntatoimen kehittämisavustus 	3–9-lk 3–9-lk	Valtionavustus Valtionavustus

Lasten ja nuorten koulupäivän jälkeisen toiminnan käsitteistö on epäselvää. Tällä hetkellä yllä mainituista toiminnoista ei ole yhtenäisesti koottua tietoa eikä niitä koordinoita valtakunnallisesti. Se estää lasten ja nuorten koulupäivän jälkeisen toiminnan kokonaisuuden kehittämisen.

On selvítettävä toimenpiteet, joilla Opetusministeriön yleissivistävä-, nuoriso- ja liikuntayksikkö voivat kehittää valtakunnallista lasten ja nuorten koulupäivän jälkeisen toiminnan koordinoitua ja miten koordinoitua voidaan parhaiten toteuttaa eri tasoilla aina paikallisiin toiminnan järjestäjiin saakka. Lisäksi on selvítettävä mahdollisuudet sopia lasten ja nuorten koulupäivän jälkeiselle toiminnalle yhteiset tavoitteet, joiden pohjalta sekä toiminnan seuranta, arviointi että kehittäminen voidaan toteuttaa.